

نام خدا

بررسی تطبیقی وضعیت موجودی سرمایه خالص در اقتصاد ایران

با تأکید بر بخش کشاورزی

کوهسار خالدي

تاریخ انتشار:

خرداد ماه ۱۳۹۷

فهرست برگه

بررسی تطبیقی وضعیت موجودی سرمایه خالص در اقتصاد ایران با تأکید بر بخش کشاورزی / تهیه‌کننده: کوهسار خالدی. - تهران: وزارت جهاد کشاورزی، مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، ۱۳۹۷.
۲۷ ص: جدول، نمودار (رنگی).

نمایه‌ها:

اقتصاد / ایران / ساختمان / سرمایه ثابت / سرمایه خالص / کشاورزی / ماشین‌آلات.

مشخصات:

عنوان: بررسی تطبیقی وضعیت موجودی سرمایه خالص در اقتصاد ایران با تأکید بر بخش کشاورزی

تهیه‌کننده: کوهسار خالدی

کارشناس هماهنگی: اکرم بهاری

مسئول انتشار: فرهاد بلادر

مدیر گروه پژوهشی تجارت و سیاست‌های حمایتی: منوچهر شاهمرادی فرد

ناشر: مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی - مدیریت خدمات پژوهشی

سال / شماره انتشار: ۱۹۱۰-۱۳۹۷-RP

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

نشانی: خیابان کریمخان زند - انتهای خیابان شهید عضدی (آبان) جنوبی - خیابان رودسر - پلاک ۵

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ - ۸۸۸۹۲۳۹۶ مستقیم

نمبر: ۸۸۸۹۶۶۶۰ - ۸۸۸۹۲۴۰۱

<http://www.agri-peri.ir>

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir & aperi@agri-peri.ir

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
ت	خلاصه مدیریتی
۱	مقدمه
۱	مفاهیم و تعاریف
۳	موجودی سرمایه‌ی خالص کل
۶	موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات
۸	موجودی سرمایه‌ی خالص ساختمان
۱۱	عمر خدمت دارایی‌های ثابت
۱۱	موجودی خالص ماشین‌آلات و ساختمان در کشاورزی
۱۴	مصرف سرمایه‌ی ثابت در بخش کشاورزی
۱۸	خلاصه‌ی نتایج
۲۰	پیشنهادها
۲۰	منبع

فهرست جدول

صفحه	عنوان
۱۱	جدول (۱): عمر خدمت دارایی‌های ثابت در حساب‌های ملی

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۴.....	نمودار (۱): مقدار کل موجودی سرمایه‌ی خالص گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳.....
۴.....	نمودار (۲): سهم کل موجودی سرمایه‌ی خالص گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳.....
۵.....	نمودار (۳): نرخ رشد کل موجودی سرمایه‌ی خالص گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴.....
۶.....	نمودار (۴): مقدار موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات در گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳.....
۷.....	نمودار (۵): سهم موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات در گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳.....
۸.....	نمودار (۶): نرخ رشد موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات در گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴.....
۹.....	نمودار (۷): مقدار موجودی سرمایه‌ی خالص ساختمان در گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳.....
۱۰.....	نمودار (۸): سهم موجودی سرمایه‌ی خالص ساختمان در گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳.....
۱۰.....	نمودار (۹): نرخ رشد موجودی سرمایه‌ی خالص ساختمان در گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴.....
۱۲.....	نمودار (۱۰): مقدار موجودی سرمایه‌ی خالص در گروه کشاورزی به تفکیک در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳.....
۱۲.....	نمودار (۱۱): سهم موجودی سرمایه‌ی خالص در گروه کشاورزی به تفکیک در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳.....
۱۲.....	نمودار (۱۲): میانگین سهم موجودی سرمایه‌ی خالص در گروه کشاورزی به تفکیک ساختمان و ماشین‌آلات در دوره‌ی ۹۴-۱۳۸۳.....
۱۳.....	نمودار (۱۳): نرخ موجودی سرمایه‌ی خالص در گروه کشاورزی به تفکیک در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴.....
۱۴.....	نمودار (۱۴): مقدار مصرف سرمایه‌ی ثابت در گروه کشاورزی و کل اقتصاد در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴.....
۱۵.....	نمودار (۱۵): سهم مصرف سرمایه‌ی ثابت گروه کشاورزی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳.....
۱۵.....	نمودار (۱۶): نرخ رشد مصرف سرمایه‌ی ثابت گروه کشاورزی و کل اقتصاد در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴.....
۱۶.....	نمودار (۱۷): نسبت مصرف سرمایه ثابت به موجودی سرمایه خالص در بخش کشاورزی و کل اقتصاد در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳.....
۱۷.....	نمودار (۱۸): مقدار مصرف سرمایه ثابت کشاورزی به تفکیک ماشین‌آلات و ساختمان در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳.....
۱۷.....	نمودار (۱۹): سهم مصرف سرمایه ثابت کشاورزی به تفکیک ماشین‌آلات و ساختمان در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳.....

خلاصه مدیریتی

سرمایه در شکل‌های مختلف خود، در کنار نیروی کار، به عنوان یکی از فاکتورهای تعیین کننده در دستیابی به رشدهای اقتصادی هدف است. با وجود اهمیت سرمایه‌گذاری سالانه، اما این موجودی سرمایه‌ی ثابت است که در تحقق برنامه‌های اقتصادی کشورها از اهمیت والاتری برخوردار است. این موضوع با توجه ضرورت انباشت سرمایه در بخش کشاورزی (با هدف توسعه‌ی مکانیزاسیون، فناوری‌های نوین، مصرف بهینه‌ی منابع و جبران کاهش کمیت و کیفیت منابع پایه)، در خصوص بخش کشاورزی کشور می‌تواند بیشتر صادق باشد. بررسی روند متغیرها (پارامترها)ی مرتبط با سرمایه در اقتصاد ایران با تمرکز بر بخش کشاورزی کشور در گزارش بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با عنوان «موجودی سرمایه در اقتصاد ایران (۹۴-۱۳۵۳)»^۱ در بازه‌ی زمانی ۹۴-۱۳۸۳ نشان داد:

- میانگین سهم موجودی سرمایه‌ی خالص گروه کشاورزی در دوره‌ی مورد بررسی، کمتر از سایر گروه‌های اقتصادی بوده است.
- گروه کشاورزی با نرخ رشد مثبت موجودی سرمایه‌ی خالص در کل سال‌های ۹۴-۱۳۸۴، از بالاترین نرخ رشد دوره‌ای (۵/۱ درصد) برخوردار بوده است.
- کاهش نرخ رشد موجودی سرمایه‌ی خالص در کل اقتصاد و گروه‌های اقتصادی در دهه‌ی ۱۳۹۰ (۹۴-۱۳۹۱)، عمدتاً به دلیل کاهش سرمایه‌گذاری سالانه (تشکیل سرمایه‌ی ثابت ناخالص) - به دلیل تنگناهای بودجه‌ای و رکود اقتصادی حاکم بر کشور - بوده است.
- افزایش موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات در فاصله‌ی سال ۱۳۸۳ تا سال ۱۳۹۴ در گروه کشاورزی (۳ برابر)، بیشتر از کل اقتصاد (۱/۵ برابر)، گروه‌های اقتصادی نفت و گاز (۰/۸ برابر)، صنعت و معدن (۱/۴ برابر) و خدمات (۱/۶ برابر) بوده است.
- گروه کشاورزی با میانگین سالانه‌ی ۳/۵ درصد در سال‌های ۹۴-۱۳۹۳، از کمترین سهم موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات در میان گروه‌های اقتصادی برخوردار بوده است.
- گروه کشاورزی با نرخ رشد ۱۰/۶ درصد موجودی سرمایه خالص ماشین‌آلات در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴، دارای بالاترین نرخ رشد در میان گروه‌های اقتصادی و کل اقتصاد بوده است. نرخ رشد

۱. در این گزارش، آمارها بر اساس سال‌های پایه‌ی ۱۳۸۳ و ۱۳۹۰ منتشر شده‌اند. با این توضیح که آمارهای مبتنی بر سال پایه‌ی ۱۳۹۰، صرفاً شامل دوره‌ی زمانی ۹۴-۱۳۸۳ و آمارهای مبتنی بر سال پایه‌ی ۱۳۸۳ نیز شامل دوره‌ی زمانی ۹۳-۱۳۵۳ است.

- مثبت موجودی سرمایه خالص ماشین‌آلات کشاورزی در دوره‌ی مزبور به استثنای سال ۱۳۹۴ (۱/۶) - درصد، چشمگیر و قابل توجه بوده است.
- مقدار موجودی سرمایه‌ی خالص ساختمان در گروه کشاورزی از سال ۱۳۸۳ تا سال ۱۳۸۹، کمتر از سایر گروه‌های اقتصادی بوده است؛ اما از سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۴ با پیشی گرفتن از گروه نفت و گاز، به رتبه‌ی سوم ارتقا پیدا کرده است.
 - سهم گروه کشاورزی از موجودی سرمایه‌ی خالص ساختمان در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳ بین ۴ تا ۴/۳ درصد متغیر بوده است.
 - در مقام مقایسه، نرخ رشد موجودی خالص ساختمان در گروه کشاورزی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴ اولاً همواره مثبت بوده؛ ثانیاً، از سال ۱۳۹۱ به بعد روند نزولی داشته و ثالثاً، دارای بیشترین میانگین دوره‌ای (۳/۹ درصد) بوده است.
 - در بخش کشاورزی، عمر خدمت ساختمان و تأسیسات، ۶۰ سال و عمر خدمت ماشین‌آلات و تجهیزات ۱۷ سال است.
 - در گروه کشاورزی با وجود افزایش بودن هر کدام از متغیرها، میزان افزایش موجودی سرمایه‌ی خالص در ماشین‌آلات کشاورزی در فاصله‌ی آغاز دوره (سال ۱۳۸۳) و پایان دوره‌ی مورد بررسی (سال ۱۳۹۴)، بیشتر از میزان افزایش موجودی سرمایه‌ی خالص در ساختمان‌های کشاورزی بوده است. به عبارتی مقدار موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۸۳ حدود ۳ برابر شده است؛ در حالی که مقدار این نسبت در مورد ساختمان، ۱/۵ واحد بوده است.
 - افزایش سهم موجودی خالص ماشین‌آلات کشاورزی از ۱۳ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۲۲ درصد در سال ۱۳۹۴، می‌تواند بیانگر حرکت بخش کشاورزی به سمت سرمایه‌بری بیشتر و جایگزینی هر چه بیشتر سرمایه به جای نیروی کار باشد.
 - میانگین سهم موجودی خالص ماشین‌آلات و ساختمان‌ها در بخش کشاورزی در دوره‌ی زمانی ۹۴-۱۳۸۳ به ترتیب برابر ۱۹ و ۸۱ درصد بوده است.
 - در دوره‌ی ۹۴-۱۳۸۴ موجودی خالص ماشین‌آلات کشاورزی از نرخ‌های رشد بیشتری (۱۰/۶ درصد) نسبت به موجودی خالص ساختمان‌های کشاورزی (۳/۹ درصد) برخوردار بوده است.
 - کل مصرف سرمایه‌ی ثابت بخش کشاورزی از ۱۴۸۱۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ و با نرخ رشد ۸/۱ درصدی به ۳۴۷۹۲ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۹۴ رسیده است (۲/۳ برابر).

- سهم مصرف سرمایه‌ی ثابت گروه کشاورزی از کل مصرف سرمایه‌ی ثابت اقتصاد کشور از ۲/۶ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۳/۷ درصد در سال ۱۳۹۴ رسیده است (میانگین مصرف دوره: ۳/۲ درصد).
 - نرخ رشد مصرف سرمایه‌ی ثابت در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴ در گروه کشاورزی (۸/۱ درصد)، بیشتر از نرخ رشد مصرف سرمایه‌ی ثابت کل اقتصاد (۴/۶ درصد) بوده است.
 - در دوره‌ی مورد بررسی، سالانه حدود ۳ درصد از کل موجودی سرمایه‌ی خالص کشاورزی، مصرف شده است.
 - با وجود این‌که از سال ۱۳۸۳ تا سال ۱۳۹۱ مقدار مصرف سرمایه‌ی ثابت ساختمان‌های کشاورزی بیشتر از ماشین‌آلات کشاورزی بوده است، اما در سال‌های ۹۴-۱۳۹۲، حالت عکس پیدا کرده است.
 - به طور متوسط در دوره‌ی ۹۴-۱۳۸۳ حدود ۴۶ درصد از مصرف سرمایه‌ی ثابت کشاورزی مربوط به ماشین‌آلات و ۵۴ درصد آن نیز مربوط به ساختمان‌های کشاورزی بوده است.
- ذکر دو نکته ضروری است:

۱. با توجه به عمر خدمت کمتر ماشین‌آلات و تجهیزات کشاورزی (۱۷ سال) نسبت به ساختمان و تأسیسات کشاورزی (۶۰ سال)، ضرورت دارد که در برنامه‌های توسعه‌ی سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، در کنار افزایش سرمایه‌های جدید، منابع مالی مورد نیاز برای جایگزینی سرمایه‌های مستهلک شده نیز مورد توجه قرار گیرد.
۲. با توجه به این‌که مصرف سرمایه‌های ثابت در بخش کشاورزی می‌تواند بر اثر زوال فیزیکی، از رواج افتادگی، خسارت عادی و استهلاک باشد، محاسبه و انتشار منابع مصرف این سرمایه‌ها به تفکیک ماشین‌آلات و ساختمان‌ها از سوی بانک مرکزی ج.ا.ایران می‌تواند به مدیریت مصرف بهینه‌ی آنها در بخش کشاورزی کمک نماید.

مقدمه

سرمایه در کنار نیروی کار به عنوان یکی از فاکتورهای تعیین کننده در دستیابی به رشدهای اقتصادی هدف است. در برنامه‌های اقتصادی کشورها و تحلیل‌های کارشناسی، موجودی سرمایه‌ی ثابت از جایگاه مهمی برخوردار است. هدف اصلی در این گزارش، بررسی روند برخی از متغیرها (پارامترهای مرتبط با سرمایه در اقتصاد ایران با تمرکز بر بخش کشاورزی کشور در بازه‌ی زمانی ۹۴-۱۳۸۳ است که آمارهای مرتبط با آنها توسط بانک مرکزی ج.ا.ایران در گزارش «موجودی سرمایه در اقتصاد ایران (۹۴-۱۳۵۳)»^۱ به صورت رسمی منتشر شده است. یکی از نوآوری‌های موجود در این گزارش نسبت به گزارش‌های پیشین بانک مرکزی در مورد موجودی سرمایه، محاسبه‌ی آمار مربوط به «مصرف سرمایه‌ی ثابت» است. گزارش حاضر در صدد تحلیل و بررسی چرایی تغییرات مقدار متغیرهای مرتبط با سرمایه نبوده و صرفاً به دنبال ارایه‌ی تصویری از وضعیت گذشته برای مدیران کلان وزرات جهاد کشاورزی است، تا از این طریق هم از عملکرد گذشته‌ی سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی آگاهی پیدا کنند و هم در صورت نیاز، متناسب با اهداف فرارو در آینده، در سیاست‌ها و اقدامات خود در زمینه‌ی سرمایه‌گذاری در این بخش، تعدیل‌های لازم را به عمل آورند.

مفاهیم و تعاریف

قبل از طرح و ارایه‌ی وضعیت آماری شاخص‌ها و پارامترهای مختلف مرتبط با سرمایه، لازم است که مروری بر تعاریف مستند در زمینه‌ی این پارامترها داشته باشیم. تعاریف و توضیحات مرتبط با پارامترهای مورد بحث در گزارش حاضر، توسط بانک مرکزی ج.ا.ایران (۱۳۹۶) ارایه شده‌اند:

الف). تشکیل سرمایه‌ی ثابت ناخالص:

از ارزش کل تحصیل منهای واگذاری دارایی‌های جدید و یا موجود در طول دوره‌ی حسابداری به دست می‌آید. تشکیل سرمایه‌ی ثابت ناخالص شامل موارد زیر است:

۱. تحصیل منهای واگذاری دارایی‌های ثابت ملموس جدید یا موجود
۲. تحصیل منهای واگذاری دارایی‌های ثابت غیرملموس جدید یا موجود
۳. بهسازی‌های عمده^۲ دارایی‌های تولید نشده ملموس از جمله زمین^۳

۱. در این گزارش، آمارها بر اساس سال‌های پایه‌ی ۱۳۸۳ و ۱۳۹۰ منتشر شده‌اند. با این توضیح که آمارهای مبتنی بر سال پایه‌ی ۱۳۹۰، صرفاً شامل دوره‌ی زمانی ۹۴-۱۳۸۳ و آمارهای مبتنی بر سال پایه‌ی ۱۳۸۳ نیز شامل دوره‌ی زمانی ۹۳-۱۳۵۳ است.

2. Major improvements

۳. تمایز بین تعمیر عادی و بهسازی عمده در دارایی‌های ثابت موجود همیشه دقیق نیست. به عنوان مثال تعمیرات عادی مصرف واسطه را شکل می‌دهد، اما بهسازی دارایی‌های ثابت موجود که در تشکیل سرمایه ثابت ناخالص جای می‌گیرد، باید فراتر از الزامات تعمیرات عادی

۴. هزینه‌های مربوط به انتقال مالکیت دارایی‌های تولید نشده^۱.

ب). موجودی سرمایه:

موجودی سرمایه یا «دارایی‌های تولید شده ثابت مشهود» عبارت است از مجموعه کالاهای سرمایه‌ای فیزیکی مشهود کشور که قابل اندازه‌گیری بوده و در فرآیند تولید کالاها و خدمات و ایجاد درآمد نقش دارند. بنا به تعریف نظام حساب‌های ملی، موجودی سرمایه، خالص ارقام تجمعی تشکیل سرمایه با توجه به طول عمر مفید آنهاست. لذا موجودی سرمایه را می‌توان مجموع ارزش «ساختمان و تأسیسات» و «ماشین‌آلات و تجهیزات» دانست که در فرآیند تولید مورد استفاده قرار گرفته یا قابل استفاده هستند.

ج). موجودی سرمایه‌ی ناخالص^۲:

نشادهنده‌ی سرمایه‌گذاری انباشته منهای دارایی‌های از دور خارج شده است. محاسبه‌ی موجودی سرمایه‌ی ناخالص در حقیقت گامی میانی به سوی محاسبه‌ی موجودی سرمایه خالص و مولد خواهد بود.

د). موجودی سرمایه‌ی خالص^۳:

ارزش (بازاری) سرمایه را اندازه می‌گیرد. این ارزش، معیاری از ثروت است که در طول زمان با جریان‌های سرمایه‌گذاری و استهلاک شکل می‌گیرد. این معیار از کسر «مصرف سرمایه ثابت انباشته» از سرمایه‌گذاری انباشته حاصل می‌شود.

باشد. این بهسازی‌های عمده باید تغییرات مهمی در ویژگی‌های دارایی‌های ثابت موجود (مانند افزایش عمر مورد انتظار دارایی یا افزایش بهره‌وری) ایجاد کند. این بهسازی‌ها باید موجب افزایش ظرفیت تولید یا عمر دارایی و یا هر دو مورد شود.

۱. هزینه‌های انتقال می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

۱. هزینه‌های عوامل املاک و مستغلات، هزینه‌های گمرکی یا سایر مالیات‌ها (به عنوان مثال مالیات بر فروش و مالیات حق تمبر)
۲. هزینه انتقال دارایی‌ها به محل خود و نصب آنها (از جمله حقوق و دستمزد کارکنان مالک در صورت نصب کالا توسط آنها)
۳. هزینه‌های پرداخت شده به وکلا، طراحان، نقشه‌برداران و مهندسان
۴. هزینه‌های حقوقی که با تأمین مالی مرتبط نیستند.

هزینه‌های انتقال برای گروه‌های دارایی ساختمان‌های مسکونی، ساختمان‌های غیرمسکونی، سایر سازه‌ها و بهسازی‌های زمین گردآوری می‌شود. هزینه‌های انتقال نیز از طریق عوامل املاک و مستغلات و هزینه نقل و انتقال قابل اندازه‌گیری است.

2. *Gross Capital Stock (GCS)*

3. *Net Capital Stock (NCS)*

هـ). مصرف سرمایه‌ی ثابت:^۱

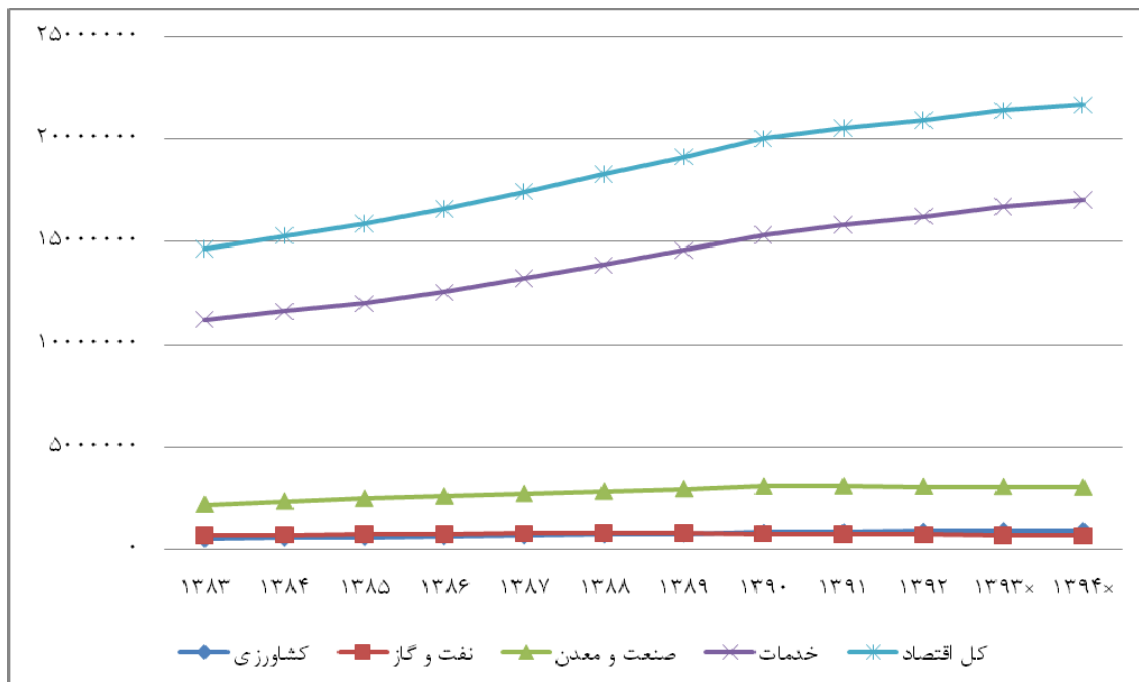
مصرف سرمایه‌ی ثابت در واقع هزینه‌ی تولید بوده و عبارت است از کاهش ارزش جاری موجودی دارایی‌های ثابت مورد استفاده و متعلق به یک تولیدکننده به علت زوال فیزیکی^۲، از رواج افتادگی^۳ یا خسارت عادی تصادفی^۴ که در طول دوره‌ی حسابداری شکل می‌گیرد:

۱. مصرف سرمایه‌ی ثابت شامل ارزش دارایی‌های ثابت تخریب شده در جنگ یا حوادث استثنایی مانند بلایای طبیعی بزرگ بسیار نادر است. همچنین هر گونه سود یا زیان واقعی در دارایی به علت تغییرات در قیمت‌های نسبی در طول دوره‌ی حسابداری در مصرف سرمایه‌ی ثابت لحاظ نمی‌شود.
۲. مصرف سرمایه‌ی ثابت غالباً همان «استهلاک» است که معمولاً در حسابداری کسب و کار تجاری محاسبه و در نظر گرفته می‌شود، در حالی که این دو، مفاهیمی کاملاً متفاوت هستند.
۳. از دست دادن دارایی‌های ثابت به دلیل میزان عادی خسارت‌های اتفاقی یا میزان مورد انتظار از آنها نیز در مصرف سرمایه ثابت منظور می‌شود؛ یعنی آسیب وارد شده به دارایی مورد استفاده در تولید در اثر آتش‌سوزی‌ها، طوفان‌ها، حوادث ناشی از اشتباه بشری و نظایر آن در مصرف سرمایه‌ی ثابت منظور می‌شود.

موجودی سرمایه‌ی خالص کل

موجودی کل سرمایه‌ی خالص کل کشور در سال ۱۳۹۴ به قیمت سال پایه‌ی ۱۳۹۰ حدود ۲۱۶۵۹ هزار میلیارد ریال بوده است. مقدار این شاخص در این سال برای گروه خدمات حدود ۱۷۰۲۸ هزار میلیارد ریال (۷۸/۶ درصد)، گروه صنعت و معدن حدود ۳۰۳۵ هزار میلیارد ریال (۱۴ درصد)، گروه کشاورزی حدود ۹۲۴ هزار میلیارد ریال (۴/۳ درصد) و گروه نفت و گاز حدود ۶۷۳ هزار میلیارد ریال (۳/۱ درصد) اعلام شده است. تنها موجودی خالص سرمایه در گروه خدمات از شیب صعودی نسبتاً تندی در فاصله‌ی ۹۴-۱۳۸۳ برخوردار بوده است (نمودار-۱).

1. Consumption of fixed capital (CFC)
 2. Physical deterioration
 3. Obsolescence
 4. Normal accidental damage

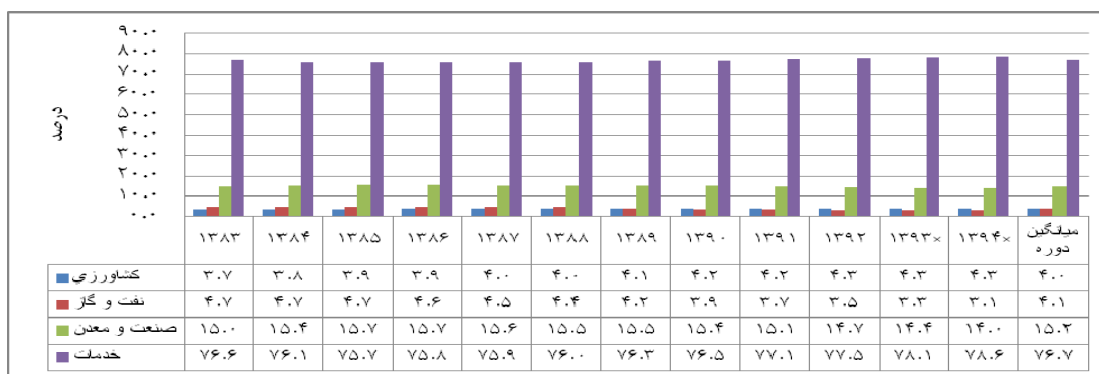
نمودار (۱): مقدار کل موجودی سرمایه‌ی خالص گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳

(ثابت ۱۳۹۰-میلیارد ریال)

*: ارقام نهایی نیست.

مأخذ: بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶

در نمودار (۲) سهم کل موجودی سرمایه‌ی خالص گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳ نشان داده است. میانگین سهم موجودی سرمایه‌ی خالص گروه کشاورزی در دوره‌ی مورد بررسی، کمتر از سایر گروه‌های اقتصادی بوده است (۴ درصد).

نمودار (۲): سهم کل موجودی سرمایه‌ی خالص گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳

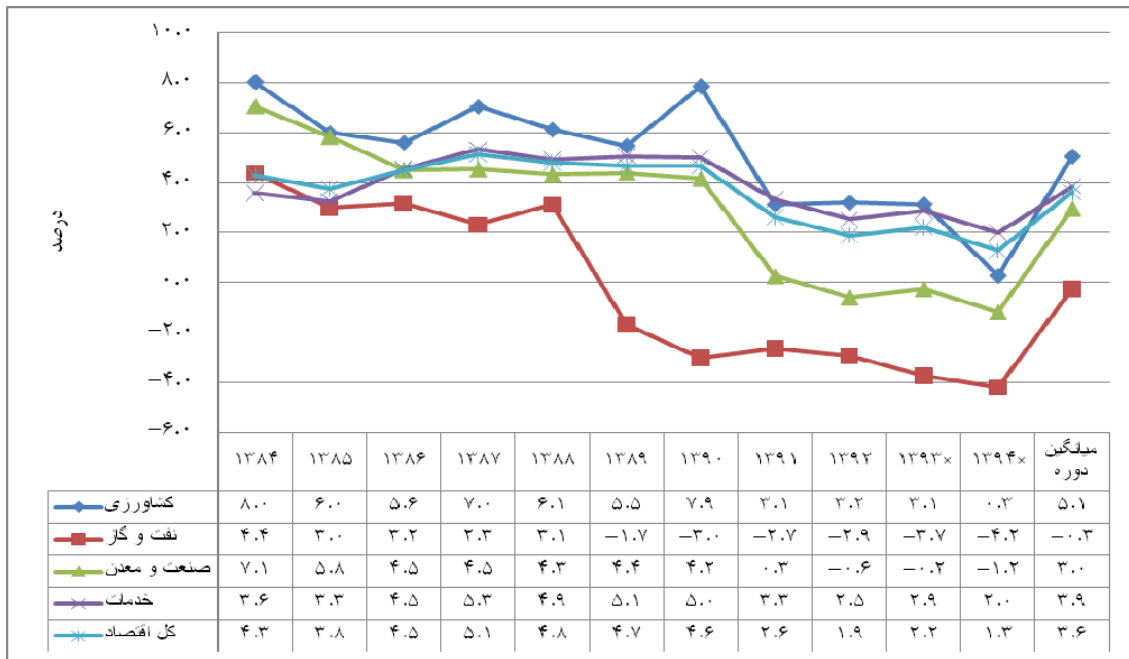
(ثابت ۱۳۹۰-درصد)

*: ارقام نهایی نیست.

مأخذ: (۱) بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶ (۲) محاسباتی

در نمودار (۳) نرخ رشد کل موجودی سرمایه‌ی خالص گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴ نشان داده شده است. گروه کشاورزی با نرخ رشد مثبت موجودی سرمایه‌ی خالص در کل سال‌های ۹۴-۱۳۸۴، از بالاترین نرخ رشد دوره‌ای (۵/۱ درصد) نیز برخوردار بوده است. افزایش موجودی سرمایه‌ی خالص کشاورزی (از حدود ۵۳۷ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ به حدود ۹۲۳ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۹۴ و ۱/۷ برابر شدن مقدار سال ۱۳۹۴ نسبت به مقدار سال ۱۳۸۳) از یک سو می‌تواند در اثر افزایش سرمایه‌گذاری سالانه (تشکیل سرمایه‌ی ثابت ناخالص) و از سوی دیگر، نتیجه‌ی کاهش استهلاک و کاهش مصرف سرمایه‌ی ثابت در این بخش باشد. چون از مقدار استهلاک سالانه و کل بخش کشاورزی در دوره‌ی مورد بررسی، آماری موجود نیست، نمی‌توان سهم و جایگاه هر سه عامل مزبور را در افزایش موجودی سرمایه‌ی خالص کشاورزی در دوره‌ی مورد مطالعه برآورد کرد.

کاهش نرخ رشد موجودی سرمایه‌ی خالص در کل اقتصاد و گروه‌های اقتصادی در دهه‌ی ۱۳۹۰ (۹۴-۱۳۹۱)، عمدتاً به دلیل کاهش سرمایه‌گذاری سالانه (تشکیل سرمایه‌ی ثابت ناخالص) به دلیل تنگناهای بودجه‌ای و رکود اقتصادی حاکم بر کشور بوده است.

نمودار (۳): نرخ رشد کل موجودی سرمایه‌ی خالص گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴

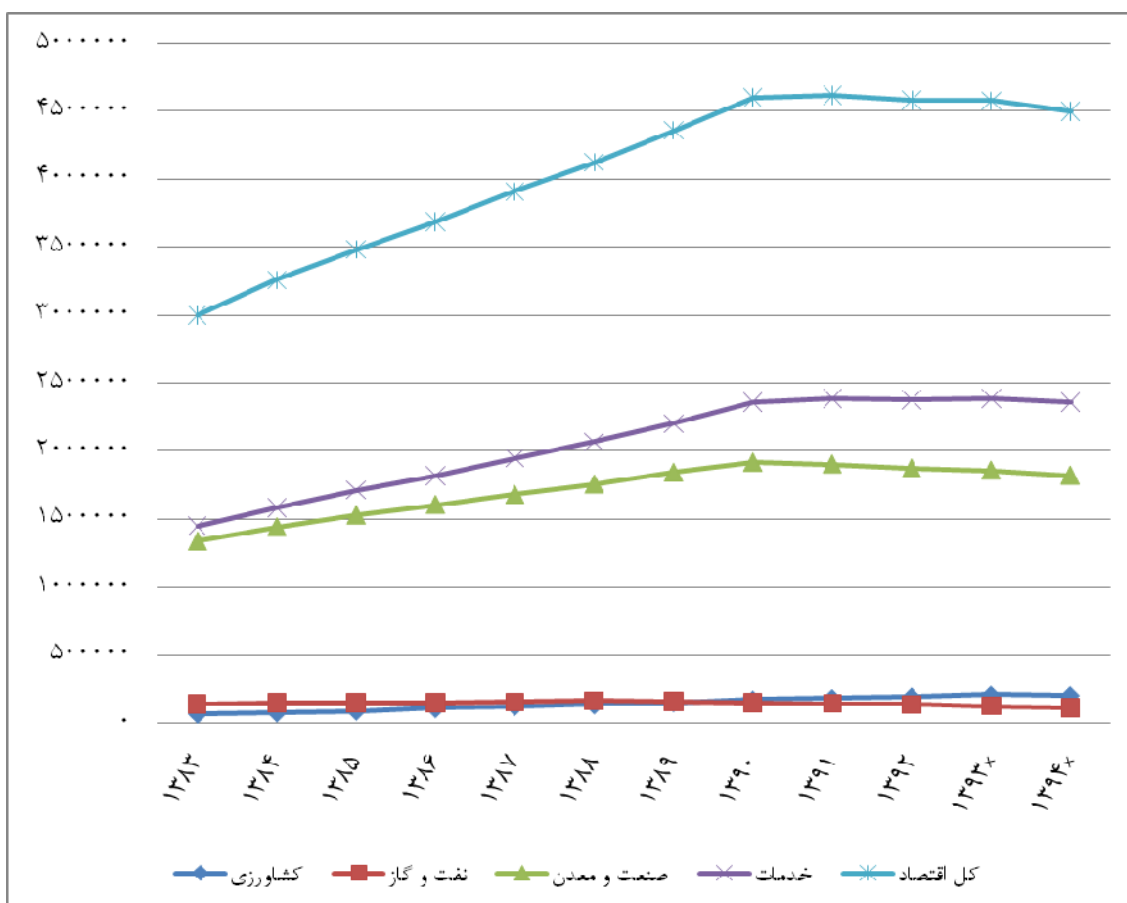
(ثابت ۱۳۹۰ - درصد)

*: ارقام نهایی نیست.

مأخذ: (۱). بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶، (۲). محاسباتی

موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات

موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات کل کشور در سال ۱۳۹۴ به قیمت سال پایه‌ی ۱۳۹۰ حدود ۴۴۹۸ هزار میلیارد ریال اعلام شده است. موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات در سال مزبور برای گروه خدمات حدود ۲۳۵۸ هزار میلیارد ریال (۵۲/۲ درصد)، گروه صنعت و معدن حدود ۱۸۲۰ هزار میلیارد ریال (۴۰/۵ درصد)، گروه کشاورزی حدود ۲۰۶ هزار میلیارد ریال (۴/۶ درصد) و گروه نفت و گاز حدود ۱۱۳ هزار میلیارد ریال (۲/۵ درصد) بوده است. تنها، موجودی خالص سرمایه در گروه‌های خدمات و صنعت و معدن تا آغاز دهه‌ی ۱۳۹۰ از شیب صعودی نسبتاً بالایی برخوردار بوده‌اند. در دوره‌ی زمانی مزبور، افزایش موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات در فاصله‌ی سال ۱۳۸۳ تا سال ۱۳۹۴ در گروه کشاورزی (۳ برابر)، بیشتر از کل اقتصاد (۱/۵ برابر)، گروه‌های اقتصادی نفت و گاز (۰/۸ برابر)، صنعت و معدن (۱/۴ برابر) و خدمات (۱/۶ برابر) بوده است (نمودار-۴).

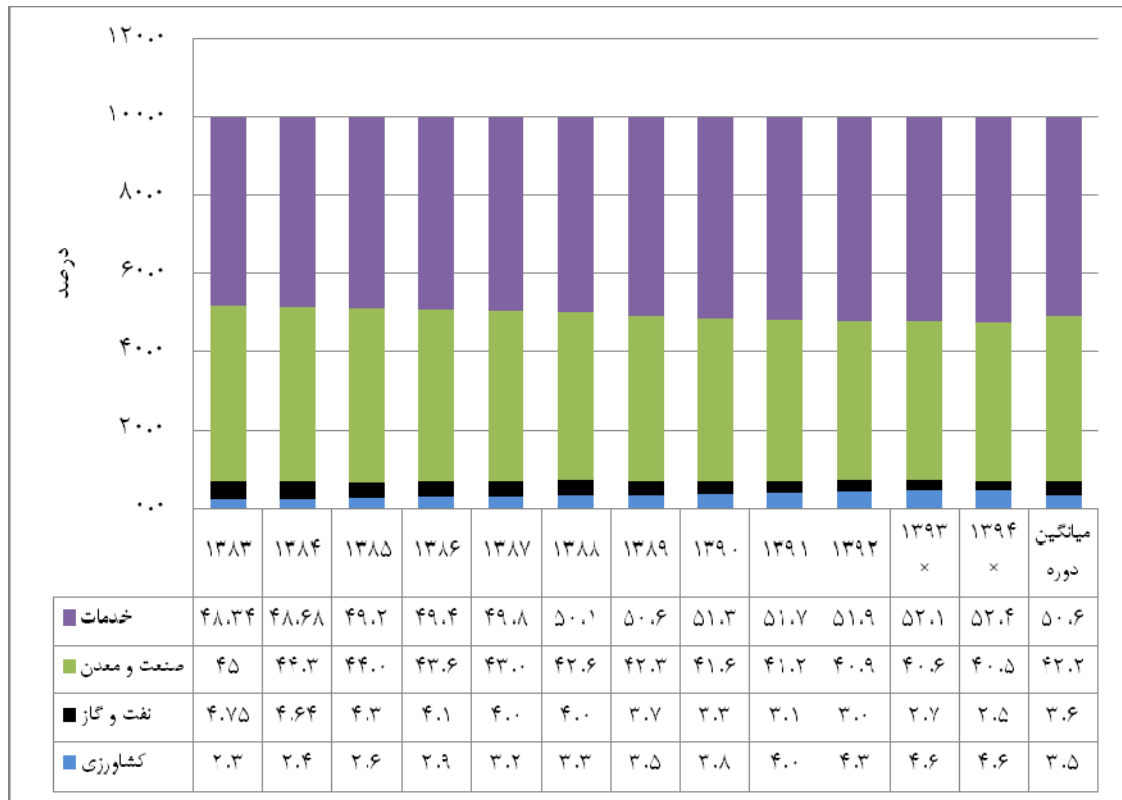
نمودار (۴): مقدار موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات در گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳

(ثابت ۱۳۹۰ - میلیارد ریال)

*: ارقام نهایی نیست.

مأخذ: بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶

بررسی سهم موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات در گروه‌های اقتصادی نشان می‌دهد گروه کشاورزی با میانگین سالانه‌ی ۳/۵ درصد در سال‌های ۹۴-۱۳۹۳، از کمترین سهم برخوردار بوده است (نمودار-۵). با این وصف، روند فزاینده‌ی سهم موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات در گروه کشاورزی در دوره‌ی زمانی مزبور، حاکی از افزایش سرمایه‌بری فعالیت‌های این گروه و تا حدودی جایگزینی سرمایه به جای نیروی کار است.

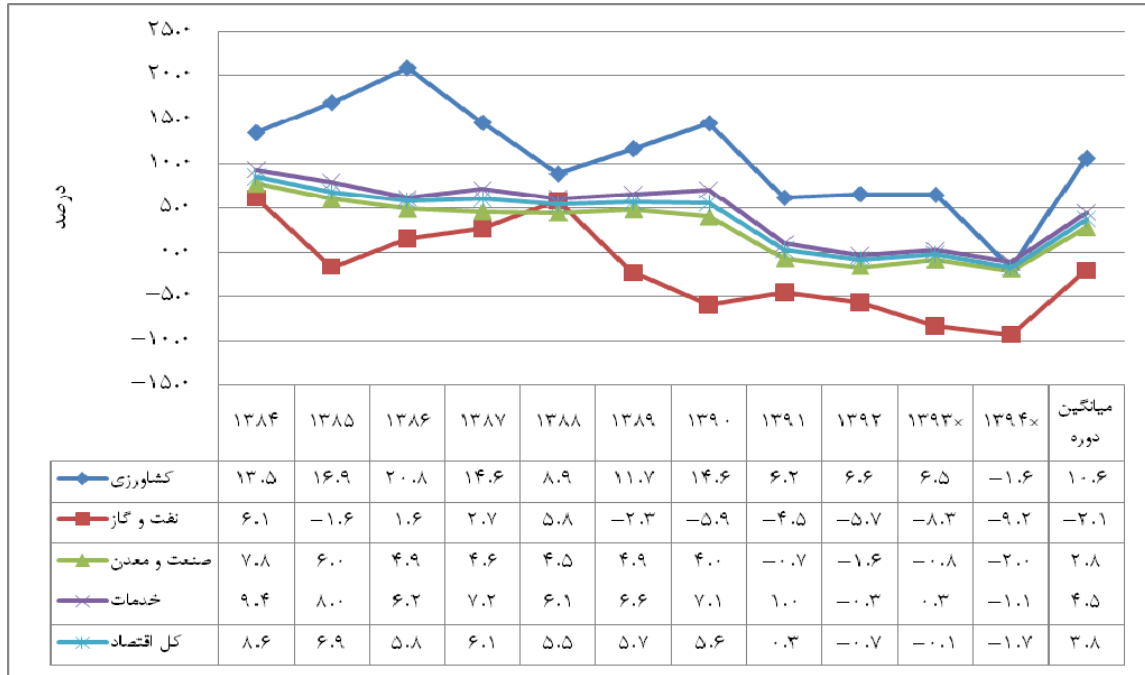
نمودار (۵): سهم موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات در گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳

(ثابت ۱۳۹۰-درصد)

*: ارقام نهایی نیست.

مأخذ: (۱). بانک مرکزی ج.ا.ا.، ۱۳۹۶ (۲). محاسباتی

گروه کشاورزی با نرخ رشد ۱۰/۶ درصد موجودی سرمایه خالص ماشین‌آلات در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴، دارای بالاترین نرخ رشد در میان گروه‌های اقتصادی و کل اقتصاد بوده است. نرخ رشد مثبت موجودی سرمایه خالص ماشین‌آلات کشاورزی در دوره‌ی مزبور به استثنای سال ۱۳۹۴ (۱/۶- درصد)، چشمگیر و قابل توجه بوده است (نمودار-۶).

نمودار (۶): نرخ رشد موجودی سرمایه خالص ماشین‌آلات در گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۱۳۸۴-۹۴

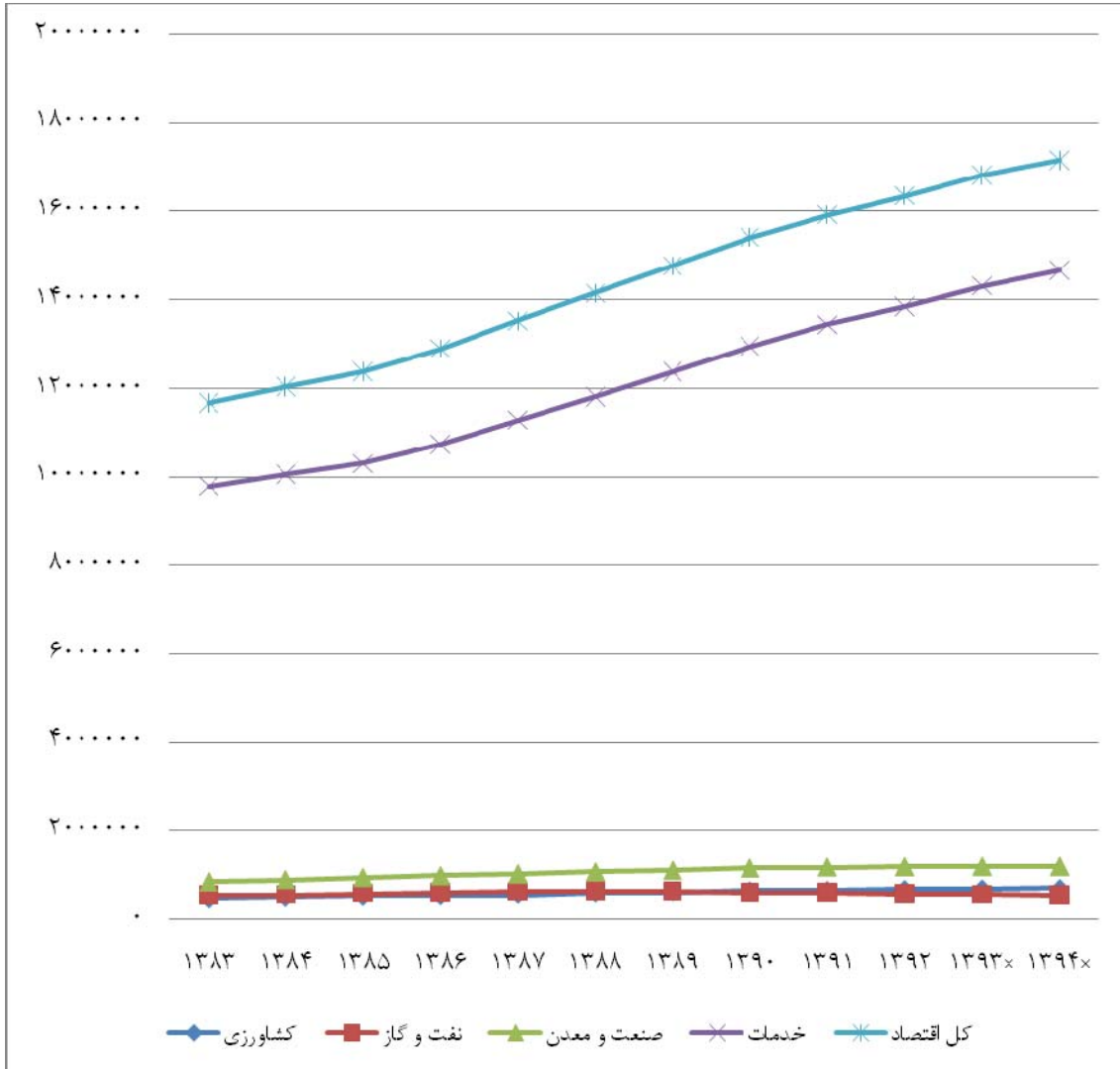
(ثابت ۱۳۹۰- درصد)

*: ارقام نهایی نیست.

مأخذ: (۱) بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶ (۲) محاسباتی

موجودی سرمایه خالص ساختمان

بررسی موجودی سرمایه خالص ساختمان در گروه‌های اقتصادی نشان می‌دهد که مقدار موجودی سرمایه خالص ساختمان در گروه کشاورزی از سال ۱۳۸۳ تا سال ۱۳۸۹، کمتر از سایر گروه‌های اقتصادی بوده است؛ اما از سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۴ با پیشی گرفتن از گروه نفت و گاز به رتبه‌ی سوم ارتقا پیدا کرده است. رتبه‌ی اول مطابق انتظارات، در اختیار گروه خدمات قرار گرفته که با شیب نسبتاً تند در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳ افزایش پیدا کرده است (نمودار-۷).

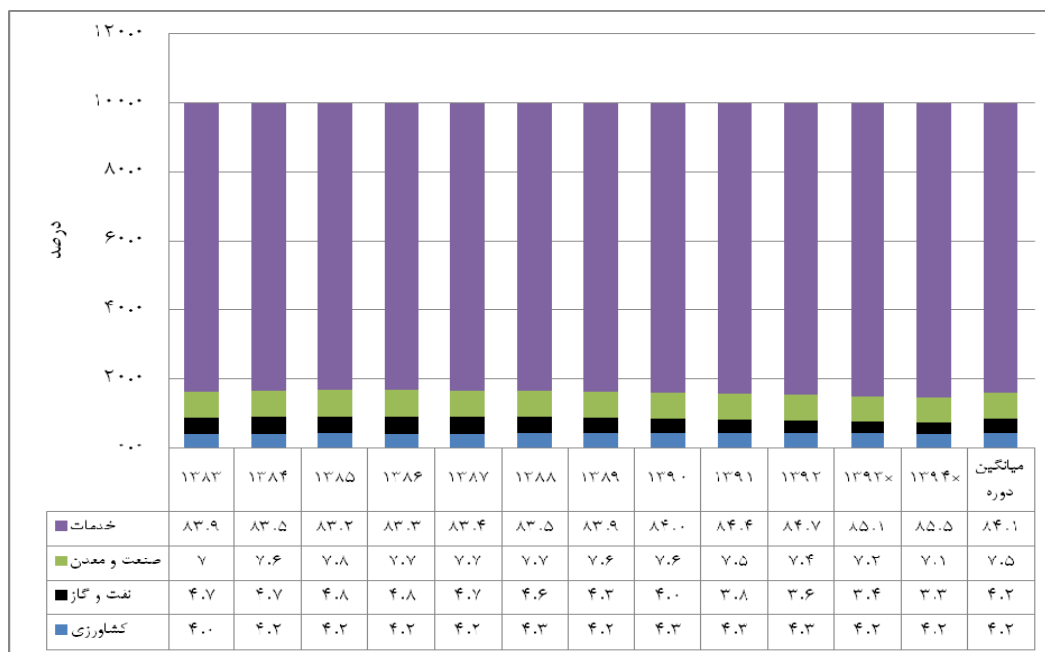
نمودار (۷): مقدار موجودی سرمایه‌ی خالص ساختمان در گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۱۳۸۳-۹۴

(ثابت ۱۳۹۰ - میلیارد ریال)

*: ارقام نهایی نیست.

مأخذ: بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶

میانگین سالانه‌ی سهم گروه‌های خدمات، صنعت و معدن، کشاورزی و نفت و گاز از موجودی خالص ساختمان در سال‌های ۱۳۸۳-۹۴ به ترتیب برابر ۸۴/۱ درصد، ۷/۵ درصد، ۴/۲ درصد و ۴/۲ درصد بوده است. سهم گروه کشاورزی از موجودی سرمایه‌ی خالص ساختمان در سال‌های ۱۳۸۳-۹۴ بین ۴ تا ۴/۳ درصد متغیر بوده است (نمودار-۸).

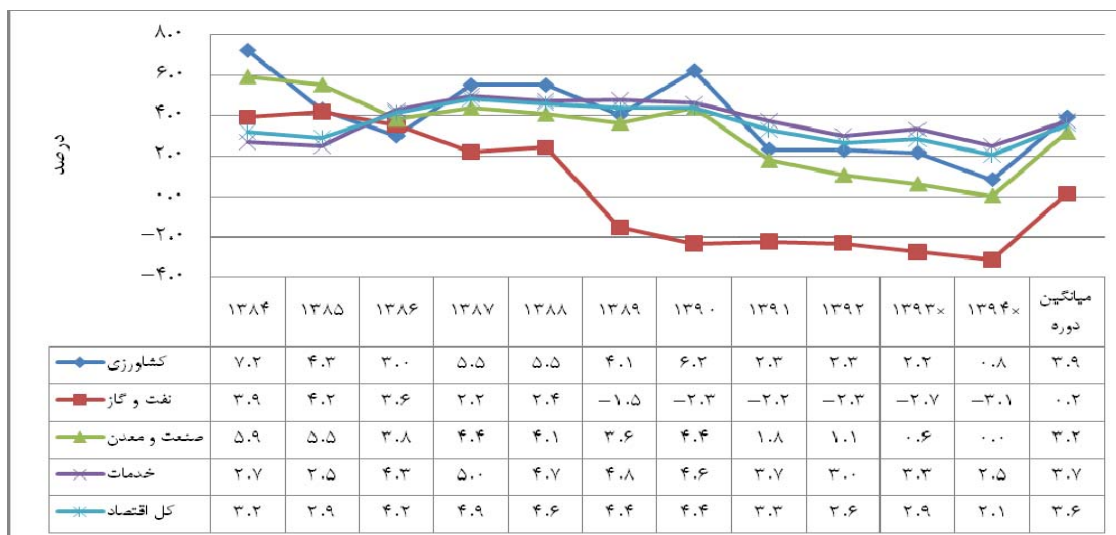

نمودار (۸): سهم موجودی سرمایه‌ی خالص ساختمان در گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳

(ثابت ۱۳۹۰- درصد)

*: ارقام نهایی نیست. مأخذ: (۱). بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶ (۲). محاسباتی

در مقام مقایسه، نرخ رشد موجودی خالص ساختمان در گروه کشاورزی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴ اولاً، همواره مثبت بوده؛ ثانیاً، از سال ۱۳۹۱ به بعد روند نزولی داشته و ثالثاً، دارای بیشترین میانگین دوره‌ای (۳/۹ درصد) بوده است (نمودار-۹).

نمودار (۹): نرخ رشد موجودی سرمایه‌ی خالص ساختمان در گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴

(ثابت ۱۳۹۰- درصد)

*: ارقام نهایی نیست. مأخذ: (۱). بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶ (۲). محاسباتی

عمر خدمت دارایی‌های ثابت

بررسی عمر خدمت دارایی‌های ثابت شامل ساختمان و تأسیسات و همچنین ماشین‌آلات و تجهیزات در گروه‌ها و بخش‌های اقتصادی متفاوت است. در بخش کشاورزی، عمر خدمت ساختمان و تأسیسات، ۶۰ سال و عمر خدمت ماشین‌آلات و تجهیزات ۱۷ سال می‌باشد. ساختمان و تأسیسات کشاورزی پس از ساختمان و تأسیسات آب و برق و گاز (۸۰ سال) و حمل و نقل (۷۵ سال) در کنار ارتباطات و سایر خدمات، دارای بیشترین عمر خدمت هستند؛ اما عمر خدمات ماشین‌آلات و تجهیزات کشاورزی، پس از عمر خدمت ماشین‌آلات و تجهیزات آب و برق و گاز (۲۴ سال)، صنعت (۲۰ سال) و حمل و نقل (۲۰ سال) همراه با ارتباطات، معدن و سایر خدمات، در رتبه‌ی چهارم قرار گرفته است (جدول-۱).

جدول (۱): عمر خدمت دارایی‌های ثابت در حساب‌های ملی (سال)

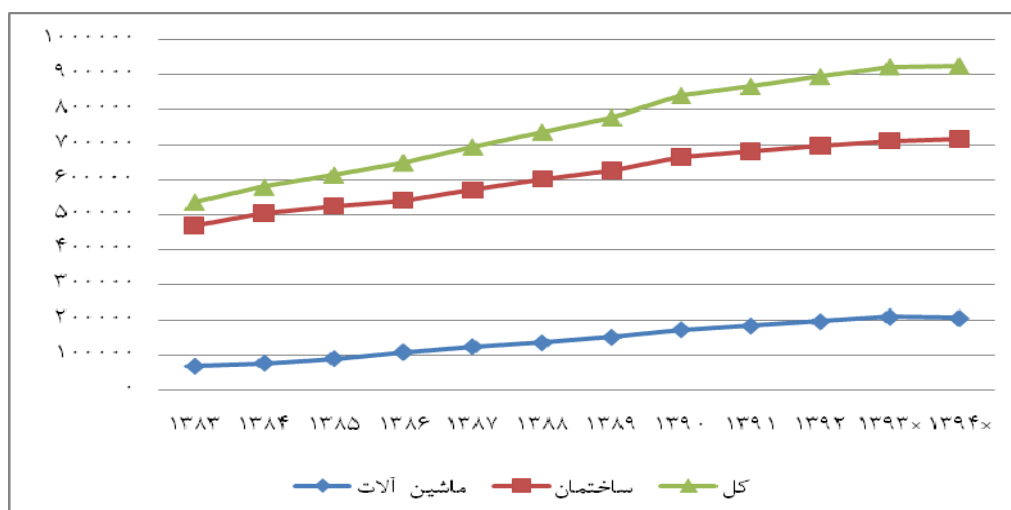
ماشین‌آلات و تجهیزات		ساختمان و تأسیسات	
عمر خدمت	بخش‌ها (فعالیت‌های) اقتصادی	عمر خدمت	بخش‌ها (فعالیت‌های) اقتصادی
۱۷	کشاورزی	۶۰	کشاورزی
۱۵	نفت و گاز	۴۰	نفت و گاز
۲۰	صنعت	۴۳	صنعت
۱۷	معدن	۴۲	معدن
۲۴	آب و برق و گاز	۸۰	آب و برق و گاز
۲۰	حمل و نقل	۷۵	حمل و نقل
۱۷	ارتباطات	۶۰	ارتباطات
۱۶	ساختمان	۴۲	مستغلات
۱۷	سایر خدمات	۶۰	سایر خدمات

مأخذ: بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶

موجودی خالص ماشین‌آلات و ساختمان در کشاورزی

الف). مقدار موجودی سرمایه‌ی خالص به تفکیک

بررسی روند مقدار موجودی سرمایه‌ی خالص کشاورزی به تفکیک ساختمان و ماشین‌آلات در دوره‌ی ۹۴-۱۳۸۳ در نمودار (۱۰) نشان می‌دهد که با وجود افزایشی بودن هر کدام از متغیرها، میزان افزایش موجودی سرمایه‌ی خالص در ماشین‌آلات کشاورزی در فاصله‌ی آغاز دوره (سال ۱۳۸۳) و پایان دوره‌ی مورد بررسی (سال ۱۳۹۴)، بیشتر از میزان افزایش موجودی سرمایه‌ی خالص در ساختمان‌های کشاورزی بوده است. به عبارتی مقدار موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۸۳ حدود ۳ برابر شده است؛ در حالی که مقدار این نسبت در مورد ساختمان، ۱/۵ واحد بوده است.

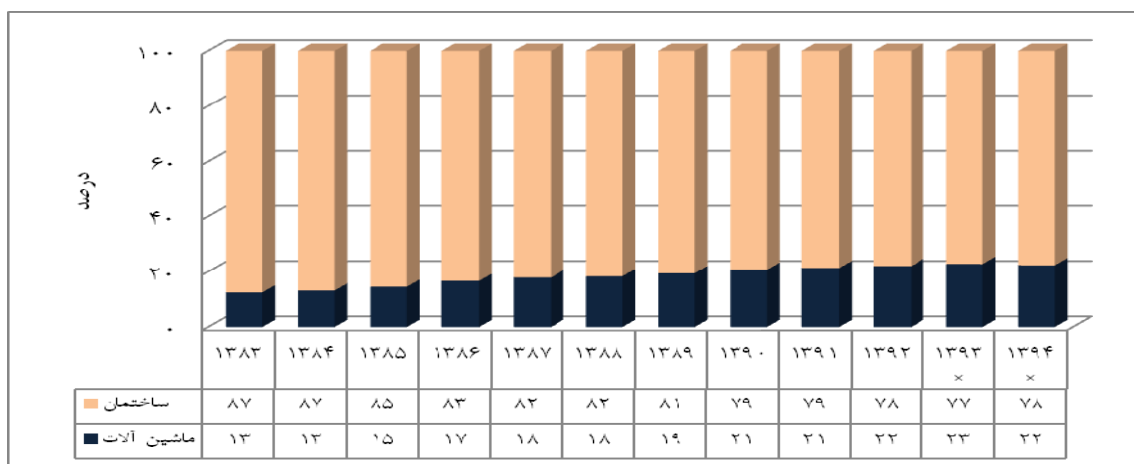
نمودار (۱۰): مقدار موجودی سرمایه‌ی خالص در گروه کشاورزی به تفکیک در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳

(ثابت ۱۳۹۰ - میلیارد ریال)

*: ارقام نهایی نیست. مأخذ: بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶

ب. سهم موجودی سرمایه‌ی خالص به تفکیک

افزایش سهم موجودی خالص ماشین‌آلات کشاورزی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳ از ۱۳ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۲۲ درصد در سال ۱۳۹۴، می‌تواند بیانگر حرکت بخش کشاورزی به سمت سرمایه‌بری بیشتر و جایگزینی هر چه بیشتر سرمایه به جای نیروی کار باشد (نمودار-۱۱).

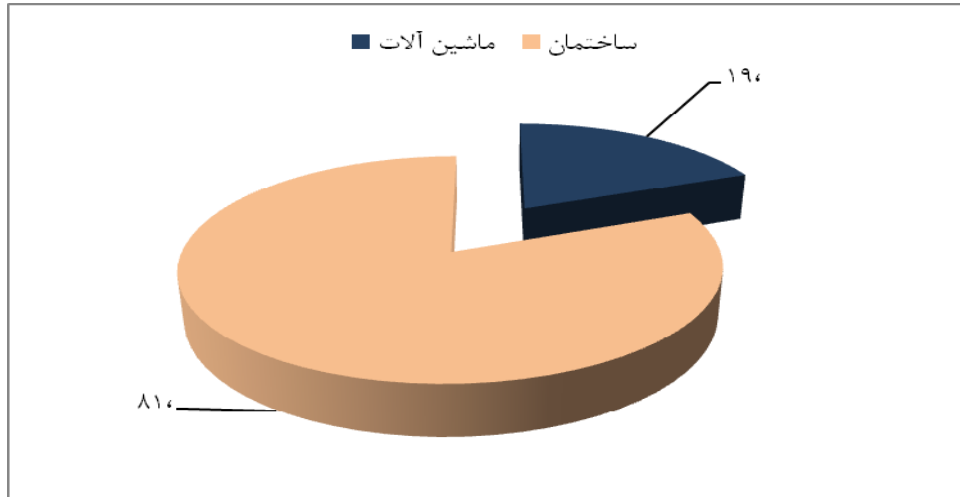
نمودار (۱۱): سهم موجودی سرمایه‌ی خالص در گروه کشاورزی به تفکیک در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳

(ثابت ۱۳۹۰ - درصد)

*: ارقام نهایی نیست. مأخذ: (۱) بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶ (۲) محاسباتی

میانگین سهم موجودی خالص ماشین‌آلات و ساختمان‌ها در بخش کشاورزی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳ به

ترتیب برابر ۱۹ و ۸۱ درصد بوده است (نمودار-۱۲).

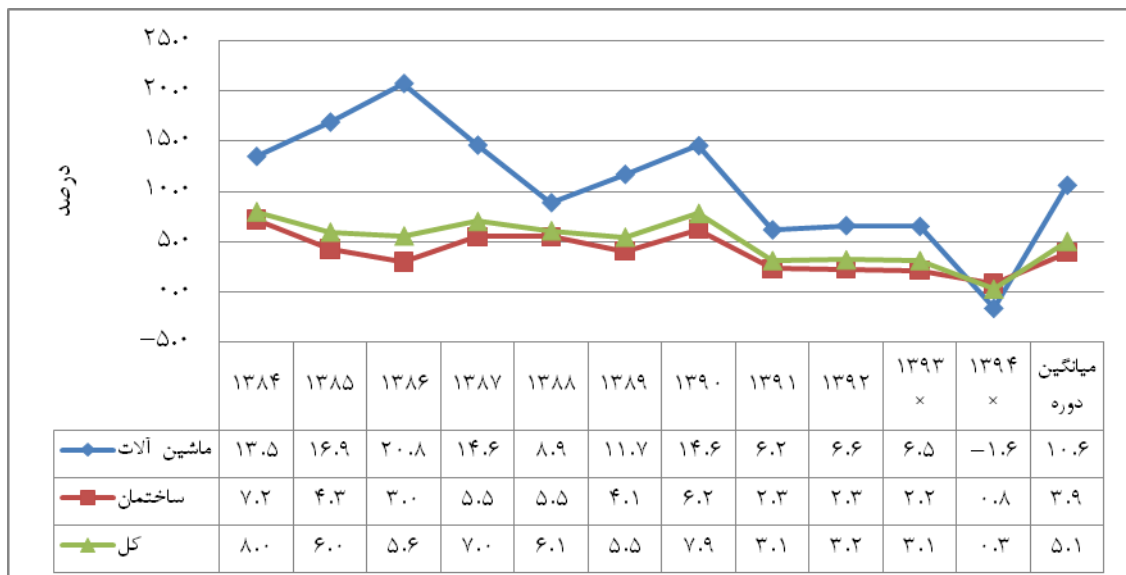

نمودار (۱۲): میانگین سهم موجودی سرمایه خالص در گروه کشاورزی به تفکیک ساختمان و ماشین آلات در دوره‌ی ۹۴-۱۳۸۳ (ثابت ۱۳۹۰- درصد)

مأخذ: (۱) بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶، (۲) محاسباتی

ج. نرخ رشد موجودی سرمایه خالص به تفکیک

بررسی نرخ رشد موجودی خالص سرمایه در بخش کشاورزی (نمودار-۱۳) به تفکیک نشان می‌دهد که در دوره‌ی ۹۴-۱۳۸۴ موجودی خالص ماشین‌آلات کشاورزی از نرخ‌های رشد بیشتری نسبت به موجودی خالص ساختمان‌های کشاورزی برخوردار بوده است؛ به گونه‌ای که میانگین نرخ رشد دوره‌ای موجودی خالص ماشین‌آلات (۱۰/۶ درصد) بیشتر از نرخ رشد دوره‌ای موجودی ساختمان‌ها (۳/۹ درصد) بوده است.

نمودار (۱۳): نرخ موجودی سرمایه خالص در گروه کشاورزی به تفکیک در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴

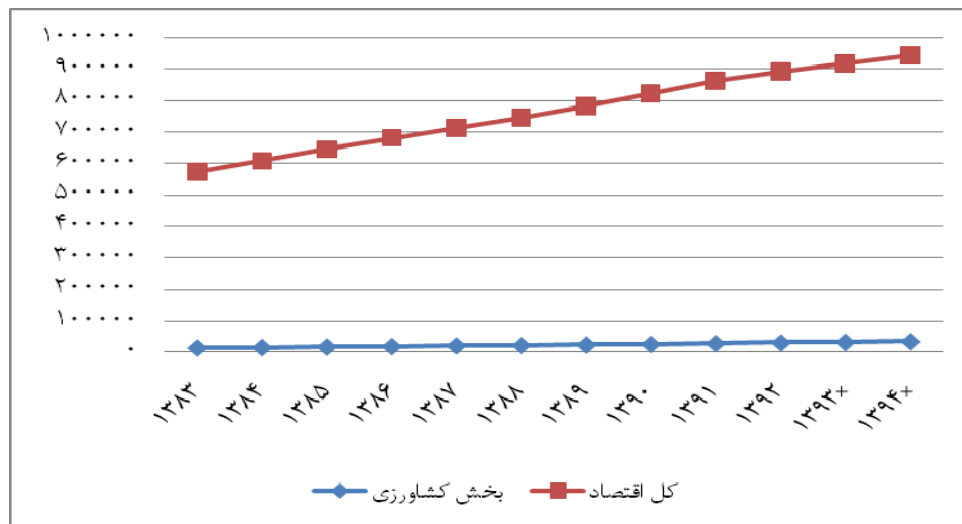
(ثابت ۱۳۹۰- درصد)

مأخذ: (۱) بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶، (۲) محاسباتی

*: ارقام نهایی نیست.

مصرف سرمایه‌ی ثابت در بخش کشاورزی

با توجه به این که مقدار مصرف سرمایه‌ی ثابت از مقدار موجودی سرمایه، محاسبه و استخراج می‌شود، انتظار بر این است که روند مقدار آن در طول زمان همانند روند مقدار موجودی سرمایه (افزایشی) باشد (نمودار-۱۴). در همین راستا، کل مصرف سرمایه‌ی ثابت بخش کشاورزی از ۱۴۸۱۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ و با نرخ رشد ۸/۱ درصدی به ۳۴۷۹۲ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۹۴ رسیده است (۲/۳ برابر). نسبت کل مصرف سرمایه‌ی ثابت اقتصاد کشور در سال ۱۳۹۴ به سال ۱۳۸۳، کمتر از گروه کشاورزی و برابر ۱/۶ بوده است.

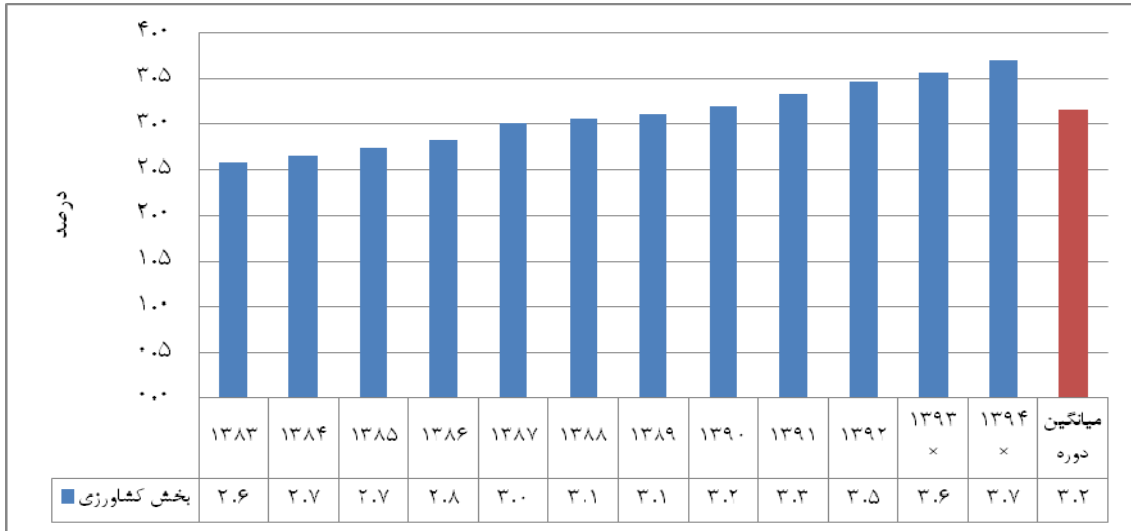
نمودار (۱۴): مقدار مصرف سرمایه‌ی ثابت در گروه کشاورزی و کل اقتصاد در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴

(ثابت ۱۳۹۰ - میلیارد ریال)

*: ارقام نهایی نیست.

مأخذ: بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶

با توجه به نمودار (۱۵) سهم مصرف سرمایه‌ی ثابت گروه کشاورزی از کل مصرف سرمایه‌ی ثابت اقتصاد کشور از ۲/۶ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۳/۷ درصد در سال ۱۳۹۴ رسیده است (میانگین مصرف دوره: ۳/۲ درصد).

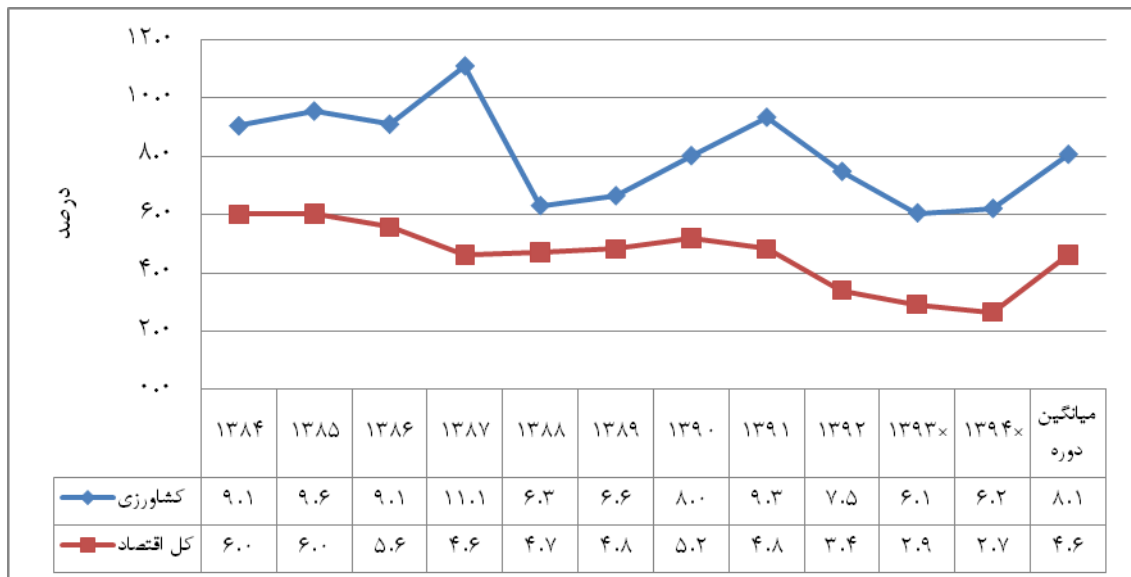

نمودار (۱۵): سهم مصرف سرمایه‌ی ثابت گروه کشاورزی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳ (ثابت ۱۳۹۰- درصد)

*: ارقام نهایی نیست.

مأخذ: (۱). بانک مرکزی ج.ا.ا.، ۱۳۹۶، (۲). محاسباتی

نرخ رشد مصرف سرمایه‌ی ثابت در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴ در گروه کشاورزی (۸/۱ درصد)، بیشتر از نرخ رشد مصرف سرمایه‌ی ثابت کل اقتصاد (۴/۶ درصد) بوده است (نمودار-۱۶). در دوره‌ی زمانی مزبور، به طور متوسط سالانه ۸/۱ درصد بر مصرف سرمایه‌ی ثابت کشاورزی افزوده شده است.

نمودار (۱۶): نرخ رشد مصرف سرمایه‌ی ثابت گروه کشاورزی و کل اقتصاد در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴

(ثابت ۱۳۹۰- درصد)

*: ارقام نهایی نیست.

مأخذ: (۱). بانک مرکزی ج.ا.ا.، ۱۳۹۶، (۲). محاسباتی

بررسی نسبت مصرف سرمایه‌ی ثابت به موجودی سرمایه‌ی خالص در گروه کشاورزی و مقایسه‌ی آن با این نسبت در کل اقتصاد نشان می‌دهد که این نسبت در بخش کشاورزی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳ همواره کمتر از کل اقتصاد کشور بوده است (نمودار ۱۷). در دوره‌ی مورد بررسی، سالانه حدود ۳ درصد از کل موجودی سرمایه‌ی خالص کشاورزی، مصرف شده است.

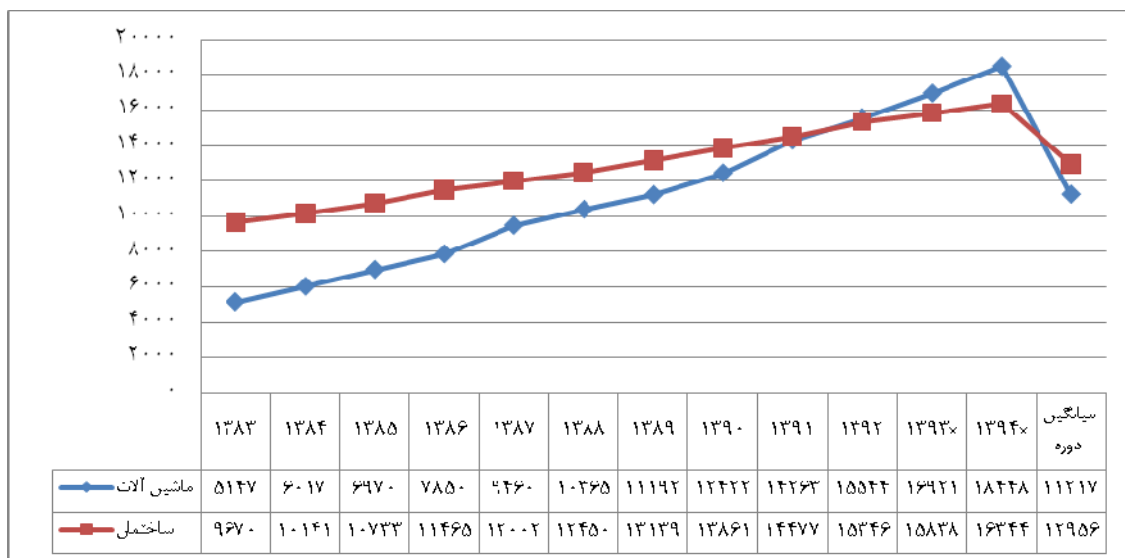
نمودار (۱۷): نسبت مصرف سرمایه ثابت به موجودی سرمایه خالص در بخش کشاورزی و کل اقتصاد در

سال‌های ۹۴-۱۳۸۳ (ثابت ۱۳۹۰ - درصد)

*: ارقام نهایی نیست.

مأخذ: (۱) بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶، (۲) محاسباتی

در نمودار (۱۸) به منظور امکان مقایسه، روند مقدار مصرف سرمایه‌ی ثابت در ساختمان‌ها و ماشین‌آلات کشاورزی نشان داده شده است. با وجود این که از سال ۱۳۸۳ تا سال ۱۳۹۱ مقدار مصرف سرمایه‌ی ثابت ساختمان‌های کشاورزی بیشتر از ماشین‌آلات کشاورزی بوده است، اما در سال‌های ۹۴-۱۳۹۲، حالت عکس پیدا کرده است. تحلیل چرایی این وضعیت، نیازمند بررسی‌های دقیق‌تری بوده و نمی‌توان آن را به یکی از عوامل استهلاک متفاوت یا سرمایه‌گذاری سالانه‌ی متفاوت نسبت داد.

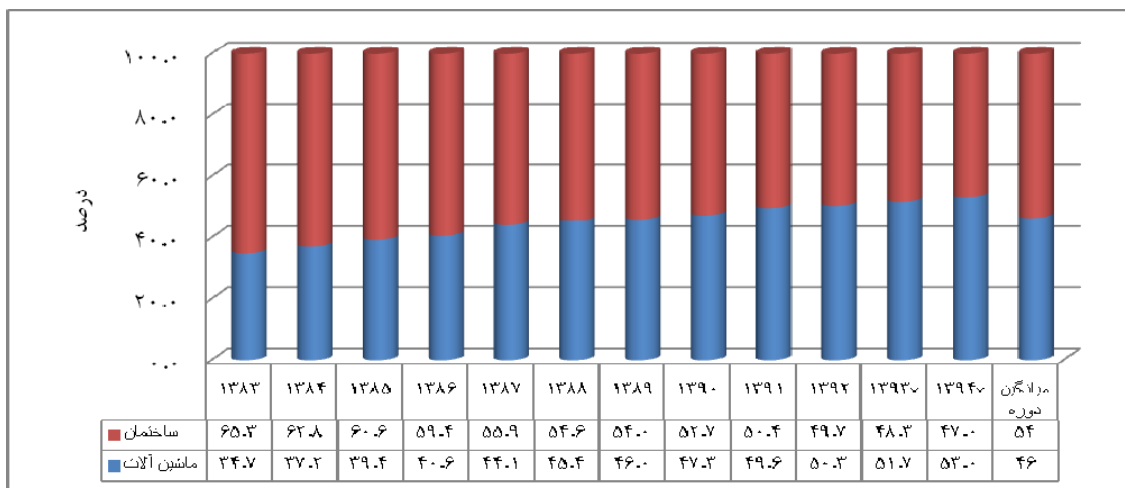
نمودار (۱۸): مقدار مصرف سرمایه ثابت کشاورزی به تفکیک ماشین‌آلات و ساختمان در سال‌های ۱۳۸۳-۹۴

(ثابت ۱۳۹۰ - میلیارد ریال)

*: ارقام نهایی نیست.

مأخذ: بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶

بررسی سهم مصرف ساختمان‌ها و ماشین‌آلات در کل مصرف سرمایه‌ی ثابت کشاورزی در سال‌های ۱۳۸۳-۹۴ نشان می‌دهد که تا سال ۱۳۹۱ سهم مصرف سرمایه‌ی ثابت ساختمان، بیشتر از سهم مصرف سرمایه‌ی ثابت ماشین‌آلات بوده است (نمودار-۱۹). به طور متوسط در دوره‌ی ۱۳۸۳-۹۴ حدود ۴۶ درصد از مصرف سرمایه‌ی ثابت کشاورزی مربوط به ماشین‌آلات و ۵۴ درصد نیز مربوط به ساختمان‌های کشاورزی بوده است.

نمودار (۱۹): سهم مصرف سرمایه ثابت کشاورزی به تفکیک ماشین‌آلات و ساختمان در سال‌های ۱۳۸۳-۹۴

(ثابت ۱۳۹۰ - درصد)

*: ارقام نهایی نیست.

مأخذ: (۱) بانک مرکزی ج.ا.ا، ۱۳۹۶ (۲) محاسباتی

خلاصه‌ی نتایج

- سرمایه در کنار نیروی کار به عنوان یکی از فاکتورهای تعیین کننده، در دستیابی به رشدهای اقتصادی هدف است. در برنامه‌های اقتصادی کشورها و تحلیل‌های کارشناسی، موجودی سرمایه‌ی ثابت از جایگاه جایگاه مهمی برخوردار است.
- تنها موجودی خالص سرمایه در گروه خدمات از شیب صعودی نسبتاً تندی در فاصله‌ی ۹۴-۱۳۸۳ برخوردار بوده است.
- میانگین سهم موجودی سرمایه‌ی خالص گروه کشاورزی در دوره‌ی مورد بررسی، کمتر از سایر گروه‌های اقتصادی بوده است.
- گروه کشاورزی با نرخ رشد مثبت موجودی سرمایه‌ی خالص در کل سال‌های ۹۴-۱۳۸۴، از بالاترین نرخ رشد دوره‌ای (۵/۱ درصد) نیز برخوردار بوده است.
- کاهش نرخ رشد موجودی سرمایه‌ی خالص در کل اقتصاد و گروه‌های اقتصادی در دهه‌ی ۱۳۹۰ (۹۴-۱۳۹۱)، عمدتاً به دلیل کاهش سرمایه‌گذاری سالانه (تشکیل سرمایه‌ی ثابت ناخالص) - به دلیل تنگناهای بودجه‌ای و رکود اقتصادی حاکم بر کشور - بوده است.
- افزایش موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات در فاصله‌ی سال ۱۳۸۳ تا سال ۱۳۹۴ در گروه کشاورزی (۳ برابر)، بیشتر از کل اقتصاد (۱/۵ برابر)، گروه‌های اقتصادی نفت و گاز (۰/۸ برابر)، صنعت و معدن (۱/۴ برابر) و خدمات (۱/۶ برابر) بوده است.
- بررسی سهم موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات در گروه‌های اقتصادی نشان می‌دهد گروه کشاورزی با میانگین سالانه‌ی ۳/۵ درصد در سال‌های ۹۴-۱۳۹۳، از کمترین سهم برخوردار بوده است.
- گروه کشاورزی با نرخ رشد ۱۰/۶ درصد موجودی سرمایه خالص ماشین‌آلات در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴، دارای بالاترین نرخ رشد در میان گروه‌های اقتصادی و کل اقتصاد بوده است. نرخ رشد مثبت موجودی سرمایه خالص ماشین‌آلات کشاورزی در دوره‌ی مزبور به استثنای سال ۱۳۹۴ (۱/۶- درصد)، چشمگیر و قابل توجه بوده است.
- مقدار موجودی سرمایه‌ی خالص ساختمان در گروه کشاورزی از سال ۱۳۸۳ تا سال ۱۳۸۹، کمتر از سایر گروه‌های اقتصادی بوده است؛ اما از سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۴ با پیشی گرفتن از گروه نفت و گاز به رتبه‌ی سوم ارتقا پیدا کرده است.
- میانگین سالانه‌ی سهم گروه‌های خدمات، صنعت و معدن، کشاورزی و نفت و گاز از موجودی خالص ساختمان در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳ به ترتیب برابر ۸۴/۱ درصد، ۷/۵ درصد، ۴/۲ درصد و ۴/۲ درصد

- بوده است. سهم گروه کشاورزی از موجودی سرمایه‌ی خالص ساختمان در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳ بین ۴ تا ۴/۳ درصد متغیر بوده است.
- در مقام مقایسه، نرخ رشد موجودی خالص ساختمان در گروه کشاورزی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴ اولاً، همواره مثبت بوده؛ ثانیاً، از سال ۱۳۹۱ به بعد روند نزولی داشته و ثالثاً، دارای بیشترین میانگین دوره‌ای (۳/۹ درصد) بوده است.
 - در بخش کشاورزی، عمر خدمت ساختمان و تأسیسات، ۶۰ سال و عمر خدمت ماشین‌آلات و تجهیزات ۱۷ سال است.
 - با وجود افزایشی بودن هر کدام از متغیرها، میزان افزایش موجودی سرمایه‌ی خالص در ماشین‌آلات کشاورزی در فاصله‌ی آغاز دوره (سال ۱۳۸۳) و پایان دوره‌ی مورد بررسی (سال ۱۳۹۴) بیشتر از میزان افزایش موجودی سرمایه‌ی خالص در ساختمان‌های کشاورزی بوده است. به عبارتی مقدار موجودی سرمایه‌ی خالص ماشین‌آلات بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۸۳ حدود ۳ برابر شده است؛ در حالی که مقدار این نسبت در مورد ساختمان، ۱/۵ واحد بوده است.
 - افزایش سهم موجودی خالص ماشین‌آلات کشاورزی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳ از ۱۳ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۲۲ درصد در سال ۱۳۹۴، می‌تواند بیانگر حرکت بخش کشاورزی به سمت سرمایه‌بری بیشتر و جایگزینی هر چه بیشتر سرمایه به جای نیروی کار باشد.
 - میانگین سهم موجودی خالص ماشین‌آلات و ساختمان‌ها در بخش کشاورزی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳ به ترتیب برابر ۱۹ و ۸۱ درصد بوده است.
 - در دوره‌ی ۹۴-۱۳۸۴ موجودی خالص ماشین‌آلات کشاورزی از نرخ‌های رشد بیشتری نسبت به موجودی خالص ساختمان‌های کشاورزی برخوردار بوده است؛ به گونه‌ای که میانگین نرخ رشد دوره‌ای موجودی خالص ماشین‌آلات (۱۰/۶ درصد) بیشتر از نرخ رشد دوره‌ای موجودی ساختمان‌ها (۳/۹ درصد) بوده است.
 - کل مصرف سرمایه‌ی ثابت بخش کشاورزی از ۱۴۸۱۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ و با نرخ رشد ۸/۱ درصدی به ۳۴۷۹۲ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۹۴ رسیده است (۲/۳ برابر).
 - سهم مصرف سرمایه‌ی ثابت گروه کشاورزی از کل مصرف سرمایه‌ی ثابت اقتصاد کشور از ۲/۶ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۳/۷ درصد در سال ۱۳۹۴ رسیده است (میانگین مصرف دوره: ۳/۲ درصد).
 - نرخ رشد مصرف سرمایه‌ی ثابت در سال‌های ۹۴-۱۳۸۴ در گروه کشاورزی (۸/۱ درصد)، بیشتر از نرخ رشد مصرف سرمایه‌ی ثابت کل اقتصاد (۴/۶ درصد) بوده است.

- بررسی نسبت مصرف سرمایه‌ی ثابت به موجودی سرمایه‌ی خالص در گروه کشاورزی و مقایسه‌ی آن با این نسبت در کل اقتصاد نشان می‌دهد که این نسبت در بخش کشاورزی در سال‌های ۹۴-۱۳۸۳ همواره کمتر از کل اقتصاد کشور بوده است. در دوره‌ی مورد بررسی، سالانه حدود ۳ درصد از کل موجودی سرمایه‌ی خالص کشاورزی، مصرف شده است.
- با وجود این که از سال ۱۳۸۳ تا سال ۱۳۹۱ مقدار مصرف سرمایه‌ی ثابت ساختمان‌های کشاورزی بیشتر از ماشین‌آلات کشاورزی بوده است، اما در سال‌های ۹۴-۱۳۹۲، حالت عکس پیدا کرده است. تحلیل چرایی این وضعیت، نیازمند بررسی‌های دقیق‌تری بوده و نمی‌توان آن را به یکی از عوامل استهلاک متفاوت یا سرمایه‌گذاری سالانه‌ی متفاوت نسبت داد.
- به طور متوسط در دوره‌ی ۹۴-۱۳۸۳ حدود ۴۶ درصد از مصرف سرمایه‌ی ثابت کشاورزی مربوط به ماشین‌آلات و ۵۴ درصد نیز مربوط به ساختمان‌های کشاورزی بوده است.

پیشنهادها

- با توجه به عمر خدمت کمتر ماشین‌آلات و تجهیزات کشاورزی (۱۷ سال) نسبت به ساختمان و تأسیسات کشاورزی (۶۰ سال)، ضرورت دارد که در برنامه‌های توسعه‌ی سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی در کنار افزایش سرمایه‌های جدید، منابع مالی مورد نیاز برای جایگزینی سرمایه‌های مستهلک شده نیز مورد توجه قرار گیرد.
- با توجه به این که مصرف سرمایه‌های ثابت در بخش کشاورزی می‌تواند بر اثر زوال فیزیکی، از رواج افتادگی، خسارت عادی و استهلاک باشد، محاسبه و انتشار منابع مصرف این سرمایه‌ها به تفکیک ماشین‌آلات و ساختمان‌ها از سوی بانک مرکزی ج.ا.ایران می‌تواند به مدیریت مصرف بهینه‌ی آنها در بخش کشاورزی کمک نماید.

منبع

- ✓ بانک مرکزی ج.ا.ا. (۱۳۹۶). «موجودی سرمایه در اقتصاد ایران ۹۴-۱۳۵۳». معاونت اقتصادی، مدیریت کل اقتصادی، اداره حساب‌های اقتصادی، تهران